

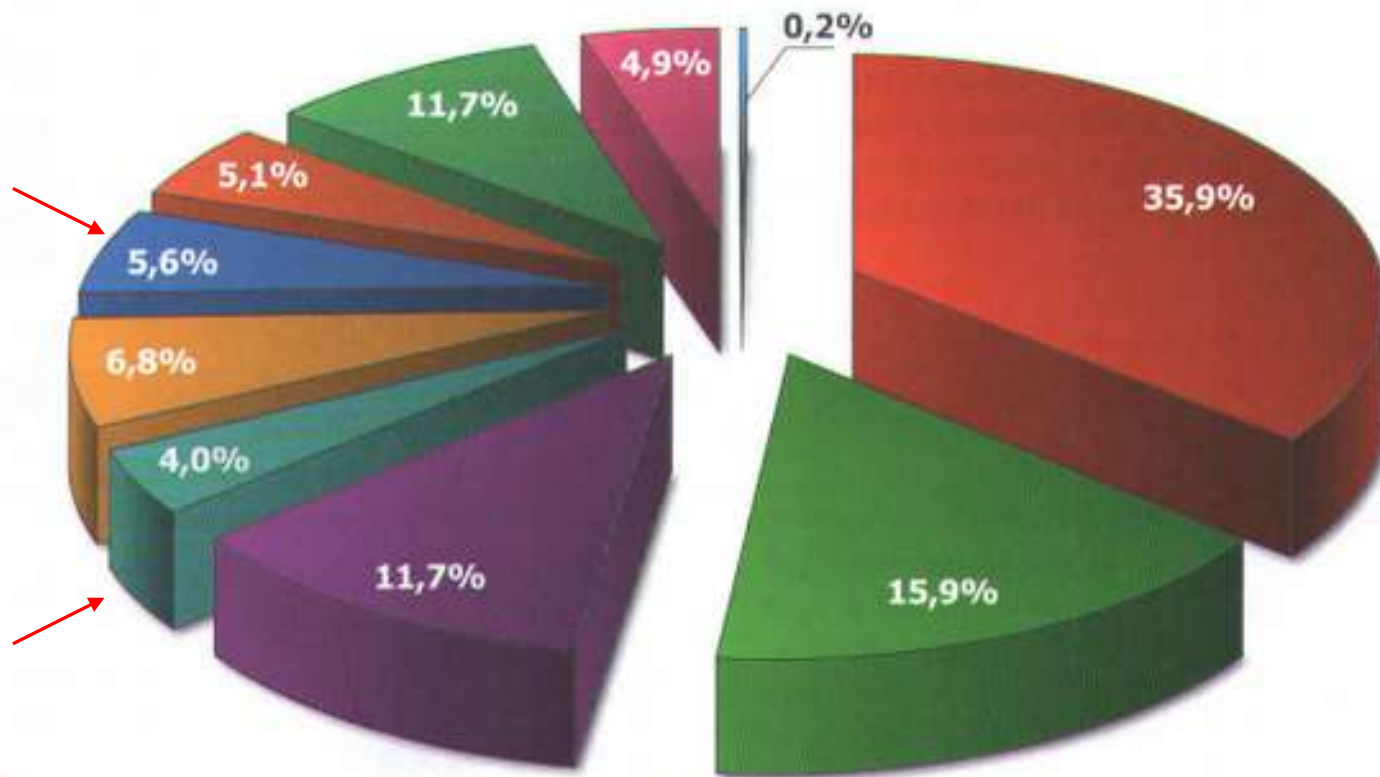

Foglalkozási összefüggő egyéb szervrendszeri megbetegedések

IV. OH foglalkozás-orvostan 2. gyakorlat
2013/2014 II. félév

Vezér Tünde
SZTE ÁOK Népegészségtani Intézet

Rehabilitált, gondozott betegek	32 429	Egyéb	16 187
Fiatalokorúak, terhesek, stb	16 959	Foglalkozási (elfogadott) megbetegedés miatt gondozottak	812
Emésztőszervrendszer	18 635	Szív-érrendszer	119 131
Légzőrendszer	22 663	Mozgásszerv	52 671
Idegrendszer	13 260	Anyagcsere	38 886

Emésztést előkészítő szervek - szájüreg, garat, nyelőcső

■ Lerakódás

- Krónikus **Pb** mérgezés (+ elégtelen szájhygiéne) – ólomszegély (fognyak)

■ Nyállal kiválasztódás (fémek egy része: **Hg**)

■ Károsodás

- Nyh. irritáció → akut gyulladáshoz vezető folyamatok (azonnali, 24-48 órán át)
- Nekrózis (24-48 óra után) → pörk → vérzés, perforáció

■ Következmények

- Fokozott nyálképződés
- Neusea, vomitus
- Köhögés, fájdalom
- Nehezített légzés

■ Prognózis

- Nyelőcső: lassú gyógyulás, nyh rossz vérellátása, lassú regeneráció
- Folyamatos irritáció, hegesedés, perforáció

Emésztőszervek - gyomor

■ Károsodás

- nyh irritáció → gyulladás → kimaródás, vérzés, perforáció
- motilitás és szekréción zavarok
- nausea, vomitus (védekezési reflex – centrális: nyúltagy, perifériás)

Emésztőszervek - bélcsatorna

■ Károsodás

□ Direkt

- Nyh irritáció (szaponinok)
- Hámsejt anyagcserezavar (As, más fémek)
- Vérellátási zavarok (As)

□ Indirekt

- Szekréció fokozódás/csökkenés (SzF)
- Motilitás fokozódás/csökkenés (SzF)
- Bélflóra károsodás
- Folyadék/elektrolit áramlás zavara → ozmotikus hatás (diquat)

■ Következmények

- Hasi fájdalom
- Hasmenés – obstipatio
- Puffadás
- Dehidráció, acidózis, shock

Emésztőszervek - máj

■ Funkcionális egység acinus

□ Oxigénellátottság !

1. oxigéndús (légzőfermentek)

2. kp. O₂-ellátottság

3. oxigén szegény (cit P450, tejsav/glu DH, glu Ø)

□ Károsodás (centrilobuláris)

□ Ellenállóképesség (glikogén ↑, lipidek↓)

■ I. típusú (direkt, indirekt) hepatotoxikus ágensek

□ Előre jelezhető

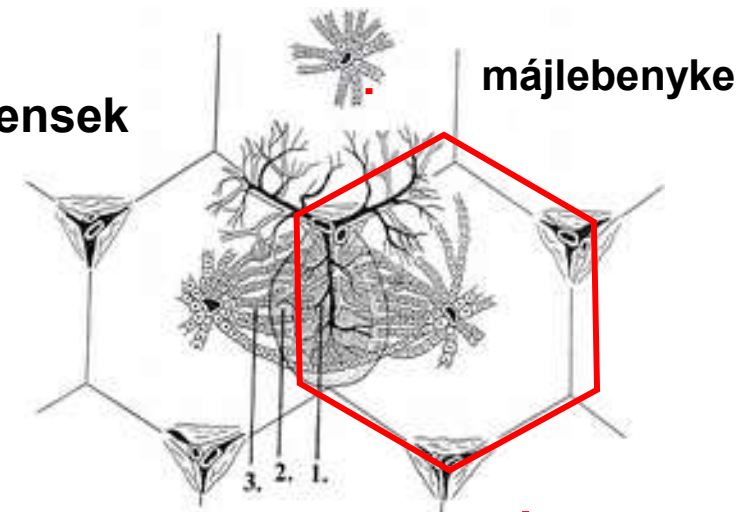
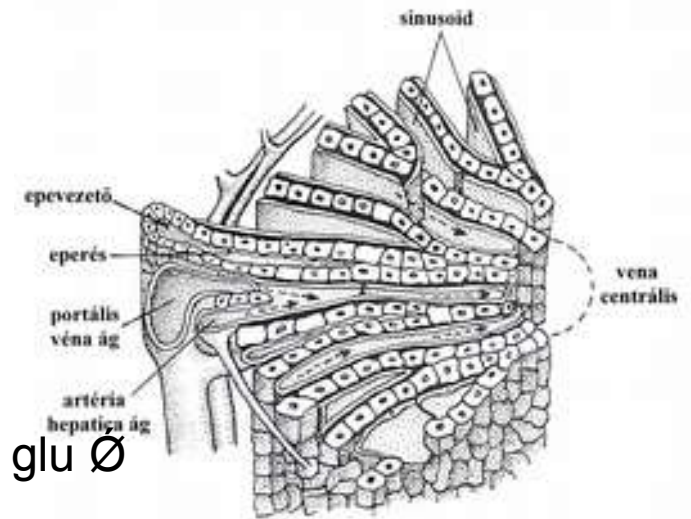
□ Dózis és idő függő

□ Kísérletesen jól reprodukálható

■ II. típusú hepatotoxikus ágensek

□ Fentiek ellentéte

□ Immun-túlérzékenység – idioszinkrázia, allergia (hiperszenzitivitás), hepatotoxikus metabolitok következménye

Emésztőszervek – hepatotoxikus kémiai ágensek

FÉM NEMFÉMES	PESZTICID IPARI	GYÓGYSZER	BIOTOXIN
Réz Arzén Sárga F (I) Vas Ólom Szelén	Metoxiklór Triazinok Kumarinsz. Tetraklór-metán (I) Dioxinok Nitrózaminok	Paracetamol Barbiturátok Mebendazol (II) Kloroform Tetraciklinek Szulfonamidok (II)	Aflatoxin Lupinidin Amanitin Pirrolizidin- alkaloidok Algatoxinok

Károsodások

■ Zsíros elfajulás

- Zsírsvak mobilizációja ↑ a zsírraktárakból (sárga F) → vér → máj → VLDL, LDL
- Zsírsvak oxidáció ↓/zsírsvak szintézis ↑ a májban (Tetraciklinek)
- VLDL szintézis ↓ a májban /vérbe történő szekréciója ↓ (CCl₄)

Emésztőszervek – hepatotoxikus kémiai ágensek

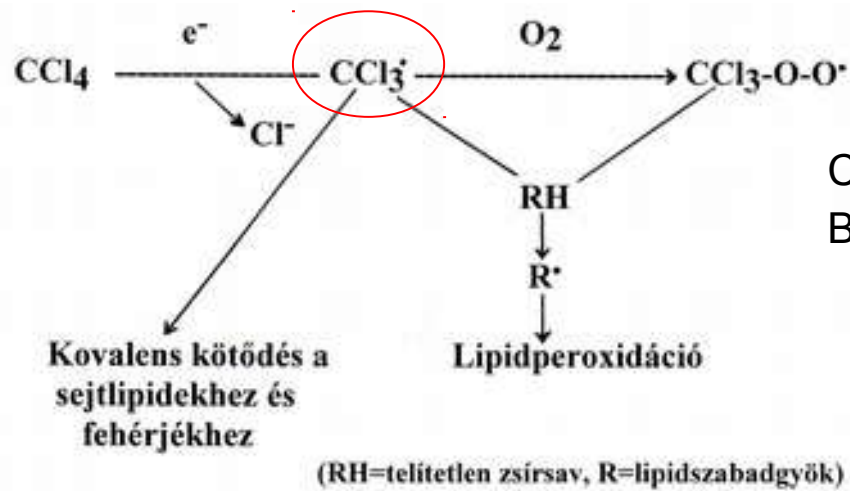
Károsodások

I. Típusú ~ – direkt hepatotoxicitás (steatosis, súlyos májbetegségek)

Triklóretilén, CBr_4 , tetraklórétán

■ Nekrózis – gócos vagy masszív

- mitokondrium vagy EP károsodás
- lizoszóma károsodás → autólízis
- lipidmembrán-peroxidáció (CCl_4 ! DE: Madarakban NEM – bontó enzim Ø)
- fehérjedenaturáció
- reaktív metabolitok kapcsolódása a makromolekulákhoz (Paracetamol)

CCl_4 hepatotoxicitást fokozzák:
BTX-vegyületekkel előkezelés

Emésztőszervek – hepatotoxikus kémiai ágensek

Károsodások

I. típusú ~ - indirekt hepatotoxikus ágensek (hepatocita degeneráció → steatosis, necrosis, cholestasis). Antimetabolitok, interferencia a metabolikus folyamattal → hepatotoxicitás

- ❑ Citotoxikus gyógyszerek – tetracyclin, aszparagináz, metotrexát, merkaptopurin
- ❑ Növényi eredetű anyagok - aflatoxin, gombaalkaloidok, csersav
- ❑ Ipari vegyi anyag – metilén-dianilin (epoxirezin gyártásban epidemia!)

II. típusú ~ - túlérzékenységi reakción alapuló hepatotoxikus vegyi anyagok

- ❑ Kémiai ágens intrinsic toxicitása + szervezet speciális érzékenysége

Károsodások típusa

■ Akut

- ❑ citotoxikus: necrosis (zonális: CCl_4 , kloroform; masszív: trinitro-toluol),
- ❑ steatosis (CCl_4 , kloroform, P), cholestatikus (metilén dianilin)

■ Krónikus

- ❑ fibrózis → cirrhosis (P, CCl_4 , növényi mérgek, PCB)
- ❑ sclerosis (As, vinil-klorid); porphyria (dioxin)
- ❑ daganat, neoplasma (As, vinil-klorid, aflatoxin, nitrózaminok, dioxin)

Foglalkozási eredetű potenciális hepatotoxikus kémiai ágensek

Kémiai kóroki tényező	Károsodás típusa	Foglalkozás/felhasználás
As	Cirrhosis, hepatocellularis cc., angiosarcoma	Peszticidek gyártása
Berillium	granulomatosis	Kerámia gyártás
CCl ₄	Akut hepatocelluláris betegség, cirrhosis	Száraz tisztítás
Dimetilnitrózamin	Hepatocellularis cc	rakétagyártás
dioxinok	Porphyria cutanea tarda	paszticidek
halotán	Akut hepatocellularis károsodás	aneszteziológia
hidrazin	steatosis	rakétagyártás
P	Akut hepatocellularis károsodás	hadianyaggyártás
tetraklórétán	Akut/szubakut hepatocelluláris károsodás	repülőgépgyártás
Triklóretilén	Akut hepatocellularis károsodás	Tisztító oldószerek
Trinitrotoluol	Akut/szubakut hepatocelluláris károsodás	hadianyaggyártás
Vinil-klorid	Portalis fibrosis, angiosarcoma	PVC-gyártás

Emésztőszervek – hepatotoxikus gyógyszerek

- Antituberkulotikumok - INH
- Fenobarbitál
- Citotoxikus anyagok
- Hormonok, -készítmények - androgének, ösztrogének

Emésztőszervek – hepatotoxikus biológiai ágensek

- **Vírusok**
  - HAV, HEV
  - HBV, HCV, HDV, HGV – hepatitis, zsíros elfajulás, cirrhosis, hepatocelluláris cc
  - CMV, VHL-k
- **Baktériumok**
  - Anthrax – *B. anthracis*
  - Q-láz – *Coxiella burnetii*; Leptospirosis – *L. icterohemorrhagiae*
- **Protozoonok**
  - Malária – *Plasmodium malariae*
- **Helminthek**
  - Echinococcus
  - *Schistosoma mansoni*, *S. japonicum* – májfibroszi, cirrhosis

Foglalkozással összefüggő kiválasztó rendszeri betegségek

■ Nefrotoxicitás okai

- Extrarenális → vérellátottság, shock, ischaemia; RR/vérvolumen ↓; koncentráló mechanizmusok,
- Renális → renális vérátáramlás; intrarenális biotranszformáció – toxikus reaktív metabolitok (szabad gyökök) (etilénglikol)

Fémek	Ipari eredetű vegyi anyagok	Gyógyszerek	Biotoxikus vegyületek
Cd	Etilénglikol	Aminoglikozidok (gentamycin, neomycin)	Oxalátok
Hg	Tetraklór metán	NSAD (fenilbutazon, ibuprofen)	Illóolajok
	Halogénezett-CH-k		Ochratoxin
			Citrinin

■ Hatás kifejtése

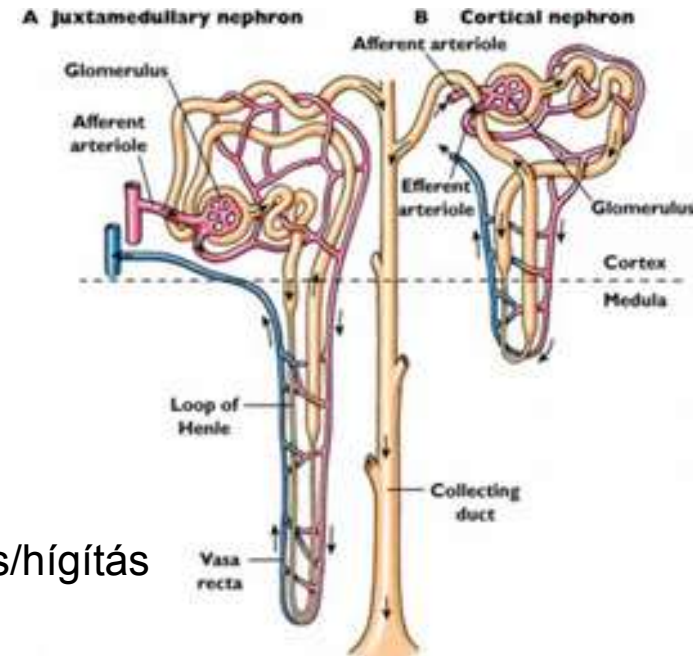
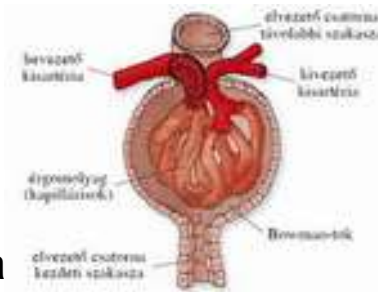
- glomerulusban
- proximális tubulusban

Vese

■ Működési egység - nefron

■ Glomerulus → szűrés

- Alacsony molekulatömeg
- Nem ionizált
- GFT függ
  - filtrációs felület nagysága
  - membrán permeabilitás
  - filtrációs nyomás

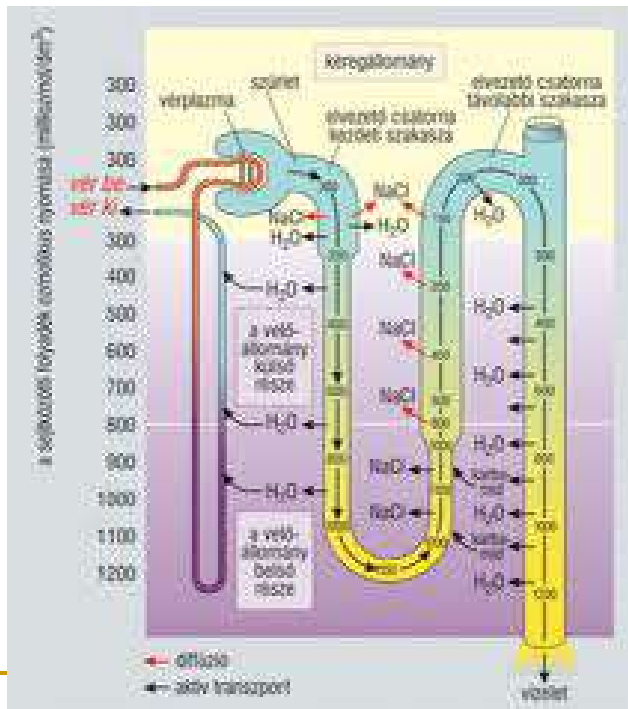
■ Henle-kacs

- Koncentrálás/hígítás

■ Tubulus

- reabszorpció (85%)
- Aktív – energiaigényes
- szekréció
- aktív transzport
- passzív/facilitált diffúzió

Függ: filtrátum mennyisége, tubulus hámsejtek anyagcseréje, tubuláris folyadék pH-ja, oldott anyagok koncentrációja

A nefrotoxicitás patogenetikai mechanizmusai

■ Koncentráció-függő citotoxicitás

- Akut veseelégtelenség
- Intravasculáris koaguláció
  - akut tubuláris necrosis – **fémek** (kis dózisban is nefrotoxikusak!
Hatás: glükózuria, aminoaciduria, polyuria. Mechanizmus: proximális tubulus nekrozis)
  - krónikus nefropátia

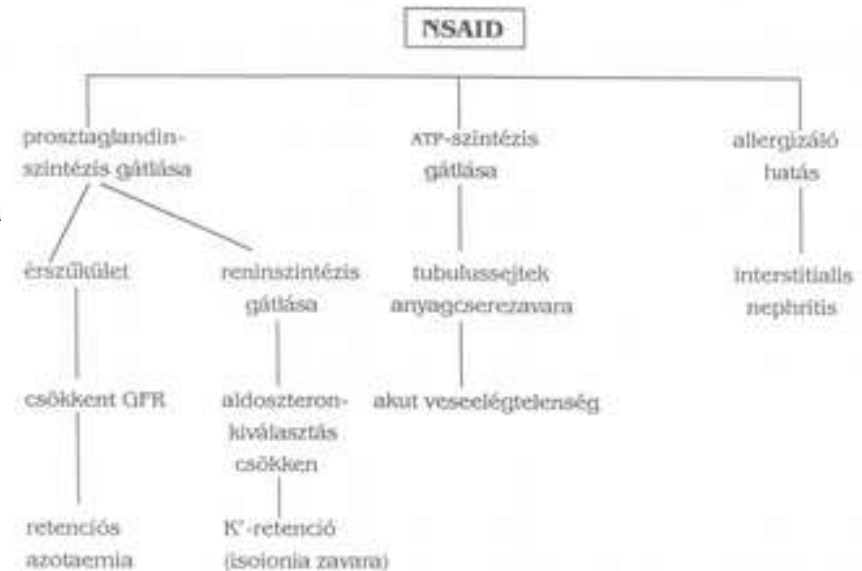
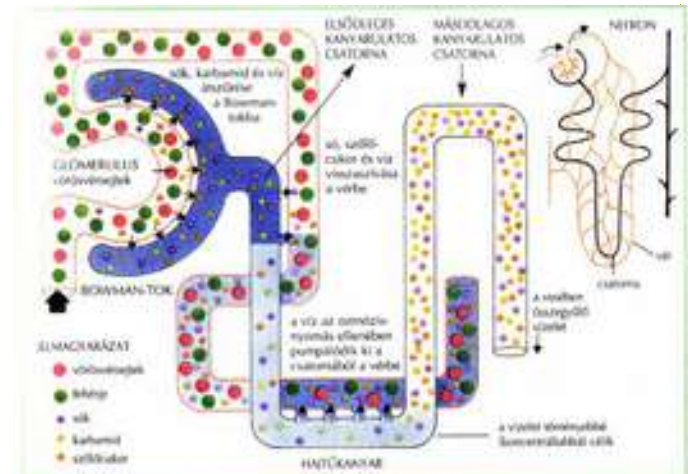
■ Immunmediálta nefrotoxicitás

- Szisztémás hiperszenzitivitás (intersticiális nefritis – **meticillin**)
- Szisztémás manifesztációk nélkül (glomerulonefritis/nefrozis szindróma – **arany**)
- Hiperszenzitív angiitis (**szulfonamid**)

Vesék, húgyvezeték, húgyhólyag, húgycső

Vesekárosodás formái

- **Glomerulus** – direkt hatás
  - ~ száma ↓ → filtrációs felület ↓
  - Membránkárosodás (**aminoglikozidok**)
fehérje szintézis gátlás,
lizoszóma membrán károsodás
→ permeabilitás változás
  - Tubulus-eltömődés (**oxalátok**, Hgb)
→ intrarubuláris nyomás ↑ → GFR ↓
  - Filtrációs nyomás ↓ → szűrés zavara
  - Immunkomplex-képződés (**penicillinek**)
  - Lokális vérkeringési zavar
→ GFR ↓ + nekrozis (**NSAID**)

Vesék, húgyvezeték, húgyhólyag, húgycső

Glomerulus károsodás következményei

- ❑ Xenobiotikum elimináció ↓ → vese kéregállományban koncentráció ↑
- ❑ Kóros anyagok (fehérjék) megjelenése a vizeletben
- ❑ Retenciós azotémia
N-tartalmú anyagok koncentrációja ↑ (karbamid, kreatinin)

→ AKUT VESEELÉGTELENSÉG

Vesék, húgyvezeték, húgyhólyag, húgycső

Vesekárosodás formái

- **Tubulus** – direkt hatás
  - hámkárosodás (**Pb**) → reszorpció/exkréció zavara
→ xenobiotikum felhalmozódás
  - Membrán lipidperoxidáció (**CCl₄**)
  - Membrán iontranszport zavar (**aminoglikozidok**)
(Na-, K- ATP-áz gátlás) → ionegyensúly zavara
  - Fehérjeszintézis gátlás, fehérjék koagulálása (**fito-, mikotoxinok**)
  - Enzimfehérje SH-csoport gátlás (**Hg**)
  - Energiatermelő folyamatok gátlása (**NSAID**)

Tubuluskárosodás következményei

- elimináció↓
- Kóros anyagok vizeletben megjelenése (reszorpció Ø)
- Víz-, elektrolit kiválasztás zavara
- → AKUT VESEELÉGTELENSÉG – oliguria, anuria, urémia

Akut veseelégtelenséget okozó nefrotoxikus vegyi anyagok

Kémiai ágensek	Hatásmechanizmus
Arzin	Hemoglobinuria, akut tubuláris nekrózis
Nehézfémek: Cd, Pb, Hg, vanádium	akut tubuláris nekrózis
Peszticidek: OP, karbaril, org. Hg-vegyületek	Glomeruláris filtráció + proximális tubuláris reszorpció ↓
Szerves oldószerek - CCl ₄ , - Más alifás CH-k: etilén-klorid kloroform, triklóretilén, vinil-klorid - Dioxán	Percvolumen ↓, pre-renális azotaemia Akut tubuláris nekrózis CCl ₄ -hez hasonló
Nem halogénezett CH-k -Toluol -- etilén-glikol származékok: - glikol, fenol, pentaklórfenol, - dinitro-fenolok, dinitro-krezolok	CCl ₄ -hez hasonló Disztális renális tubuláris acidózis Proximális tubuláris reszorpció ↓

Diagnosztikus anyagok – jódozott Rtg kontrasztanyagok

Forrás: Ungváry Gy.: Munkahigiéne tk., Medicina Kiadó, Bp., 2010

Krónikus veseelégtelenséget okozó nefrotoxikus vegyi anyagok

Kémiai ágensek	Hatásmechanizmus, vesekárosodás
Berillium	Granulómák, intersticiális fibrózis
Hg	Membranózus glomerulonefritis
Cd	Proximális tubulus károsodás
Pb	Korai stádium: proximális tubulus funkciózavar 2. stádium: GFR ↓ Végstádium: renális véráramlás és GFR ↓, RR↑, köszvény
Szén-diszulfid	Akcelerált atherosclerosis
Szerves oldószerek	Krónikus (membranoproliferatív) glomerulonefritis, Goodpasture szindróma (rapidán progrediáló glomerulonefritis, alveoláris hemorrágia)
Uránium	Krónikus intersticiális vesebetegség

Nefrotoxikus gyógyszerek

Antimikróbás (aminoglikozidok, szulfonamidok), **analgetikus** (aszpirin, fenacetin), **Anaesztetikus** (metoxifuran), **antineoplasztikus** (metotrexat, ciklofoszfamid) szerek

Nefrotoxikus biológiai ágensek – *L. icterohemorrhagiae*, *S. hematobium* (hályagrák)

Foglalkozással összefüggő hematológia betegségek – vérképzés, Hgb

Vérképzés károsodása

Csontvelő – pluripotens őssejtek (10%)

→ myeloid multipotens őssejt

→ limfoid multipotens őssejt

→ vvt, trombocita, granulocita

→ T-, B-limfocita

Pancitopenia → aplasztikus anémia (benzol, alkilezőszerek)

Egyes alakos elemek érésének gátlása → egyes sejtcsoportok káro

- ❑ eritroblaszt érés gátlása (folsav antagonisták)
- ❑ granulocita érés gátlása (fenilbutazon)
- ❑ agranulocitózis (aromás aminok – benzol)

Hgb károsodása

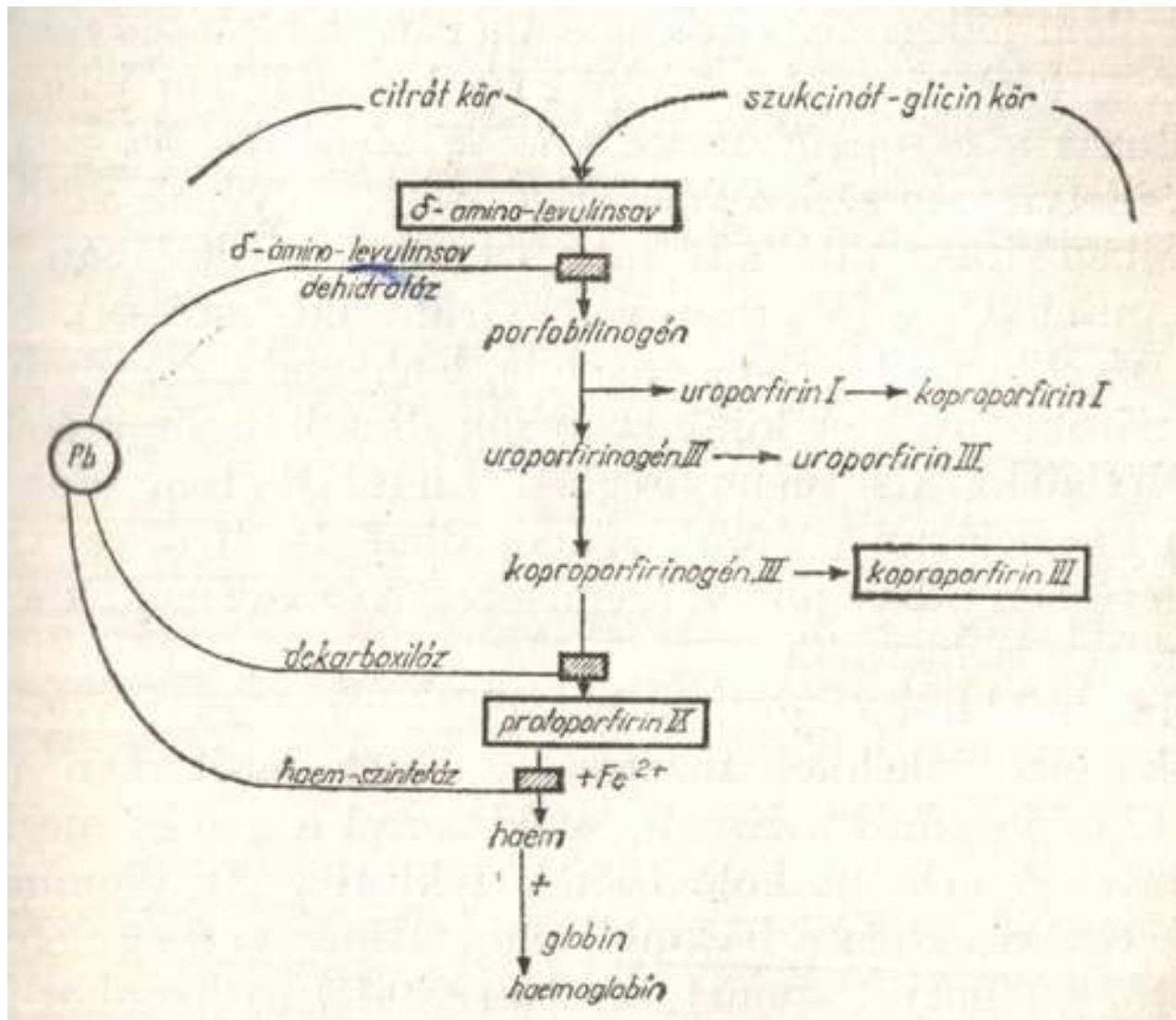
~ szintézis károsodása (Pb)

→ Hgb koncentráció ↓ → hipokróm anémia (bazofil szemcsézettség)

BŐR: ólomkolorit

→ porfirin anyagcsere termékek ↑ → porphyria

Hematológia betegségek – Hgb szintézis zavara (Pb)

Hematológia betegségek – keringő vvt

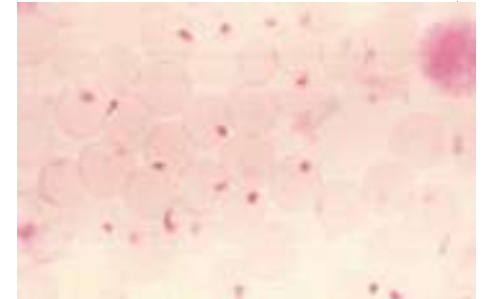
Vvt károsodás

Heinz-féle testek

Direkt károsítók

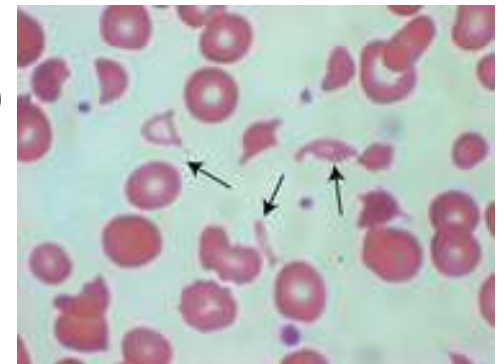
- oxidálószererek (klorátok, Cu-sók, K-ferricianid)

met-Hgb oxidálás → Fe-porfirin + globin károsodás → pigment lerakódás

Hemolízis

- Membránfehérje
  - enzim SH-csoport (nitrobenzolok, kinonok) → szerkezeti károsodás, funkció zavar
- Antioxidáns rendszer működés zavara (oxidálószererek)
- Glükóz-6-ffát-dehidrogenáz csökkent működése
- Immunkomplex képződés

Hematológia betegségek – véralvadás

Véralvadási folyamatok károsodása

Véralvadási faktorok hiánya, működés zavara

prekurzor → karboxi-glutaminsav + Ca

憲

拏

trombocita-foszfolid

K-vitamin (koenzim)

II, VII, IX, X
prekurzorok

Aktivált II, VII, IX, X
(karboxilezés)

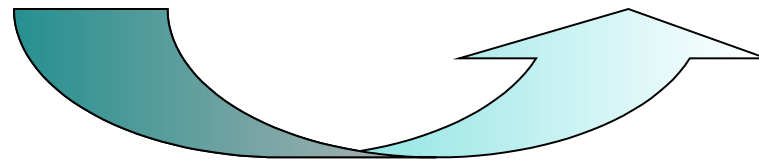
K-vit.
hidrokinon
(aktív)

K-vit.-epoxid
(inaktív)

K-vitamin-epoxid-reduktáz gátlása

璦 véralvadási zavar, vérzékenység

**KUMARIN-
INDÁNDION-
származékok**

Foglalkozással összefüggő neurológiai megbetegedések

■ Parkinson betegség

- Epidemiológiai vizsgálatok - több évtizedes
  - fém expozíció (Cu, Mn, kevert Pb, Cu, Fe)
  - Paraquat és egyéb herbicidek, peszticidek
  - Alifás CH-k (n-hexan és halogénezett származékai)

■ Agydaganatok

- Epidemiológiai (eset-kontroll) vizsgálatok - > 10 éves mezőgazdasági
  - Peszticid, oldószer expozíció + UV sugárzás → glioma
  - >0,6 mikro-T mágneses mező erősség → glioblastoma (↑ 5x)

■ Alzheimer-kór

- Epidemiológiai (eset-kontroll) vizsgálatok - > 10 éves mezőgazdasági
  - Elektromágneses mező → Ca-homeosztázis, immunrendszer befolyásolása
  - Ragasztók, peszticidek, műtrágyák
  - Al ?

■ ALS

- Epidemiológiai vizsgálatok - mezőgazdasági kemikáliák
  - Fém, oldószer expozíció ?

■ Multiszisztémás atrófia

- Epidemiológiai vizsgálatok - mezőgazdasági munkások közt gyakoribb

Foglalkozási eredetű IR-t érintő fertőzések

■ Vírusfertőzések

- Encephalitis (KE-, WN-vírus)
- Meningitis (LCMV, Enterovírus, HSV, Adeno-, Parainfluenza vírus)
- Demencia

■ Bakteriális fertőzések

- Meningitis (*N. meningitidis*, *H. influenzae*, *S. pneumoniae*)

■ Humán TSE – kóros prion

- CJD, vCJD

Testidegen kémiai anyagok egészségkárosító hatásai

- Mikrotoxikózis
- Heveny = akut
- Félheveny: szubakut, szubkrónikus
- Krónikus

Általános toxikus ~
(klinikai mérgezés)

- Késői (speciális; rejtett, larvált) méreghatások*

- mutagén (genotoxikus)
- karcinogén
- teratogén – magatartásteratogén
- szaporodás-biológiai (reprotoxikus)
- **neurotoxikus**

Speciális toxikus ~
⇒ **rövid-, közép-,
hosszútávú hatások**

- Immunrendszer működését befolyásoló hatás
  - immuntoxikus
  - allergizáló
- Egyéb hatások: bélflóra károsodás, aplasticus anaemia, stb.

A neurotoxicitás

Neurotoxikus vegyületek

a mérgező anyag támadáspontja az idegrendszerben van (≈ 210 humán $\sim$), jellemző módon képes neuronális diszfunkciót, vagy az idegrendszer kémiai mechanizmusainak vagy morfológiai változását indukálni

Neuronkárosodást (neuropathia) kiváltó toxikus vegyi anyagok

- O₂-hiány

(citotoxikus anoxia: **cianid, nátriumazid**; hypoxia: **propán, bután, CO, CO₂**),
citrát ciklus gátlás (**ammónia, fluoroacetát**) $\rightarrow$ ATP-szintézis $\downarrow$ $\rightarrow$ tejsavtermelés $\uparrow$, acidózis, Ca-beáramlás $\Rightarrow$ *idegsejt pusztulás*

- **SH-csop kötés, fehérjeszintézis gátlás, necrosis** révén (**szerves-Hg, chr. Pb**)

- Idegsejt membrán károsodás:

- nem specifikus (alkohol),
- szelektív – ioncsatorna károsítás

(Na-csatorna záródás gátlás: **piretroidok, pretrinek, DDT**;

Cl-csatorna gátlás: **pikrotoxin, klórozott-CH-ek, szerves ón** $\rightarrow$ *görcs*;

izomrángás

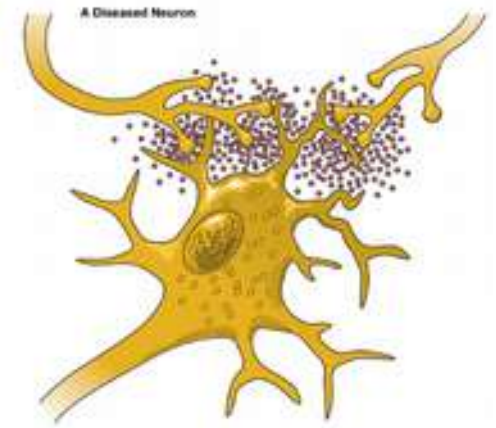
Cl-ion áramlást fokozó: **avermectin** $\rightarrow$ *petyhüdt bénulás*)

- **Oxidatív foszforiláció gátlás** révén: **szerves ón**

- **Metabolikus acidózis** révén: **alkoholok**

Neuropathiák – idegsejt test károsítók

- Klórozott CH-k
- Cianidok
- Piretrinek
- Szerves Hg-vegyületek

Mechanizmus

- **ENERGIATERMELÉS GÁTLÁSA** 璦 oxigénhiány
  - **citrátkör/légzési lánc károsítása** (cianid, nitrofenol, ammónia) ammónia 慳 tejsav 咋
慳 energiatermelés, Na-K-ATPáz pumpa
  - **általános anémia**
hypoxaemiás anoxia
  - **lokális keringési zavar, érelzáródás**
- 璦 **következmény**
  - * ATP-szintézis 慳
  - * ionegyensúlyi zavar (ionpumpa zavar)
  - * acidózis (tejsavtermelődés 熹)

Neuropathiák – idegsejt test károsítók

Mechanizmus

■ FEHÉRJESZINTÉZIS GÁTLÁSA

- **tápanyag-ellátottság zavara**

惓 fehérjepótlás elmarad

- **lassan kifejlődő neuron-károsodás (szerves Hg)**

■ IDEGSEJTMEMBRÁN-KÁROSODÁS

- **nem specifikus (alkohol – lipid)**

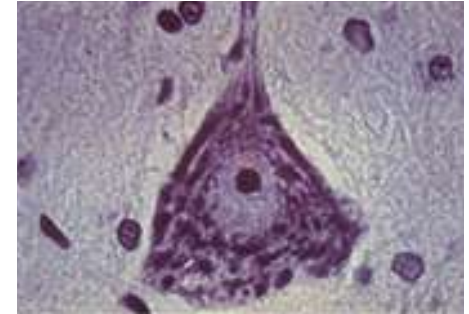
- **szelektív hatás** - ioncsatorna

* Na-csatorna záródás gátlása (piretrin, piretroid)

搥 több szabálytalan akciós potenciál 搥 rángás, görcs

* Cl-csatorna gátlás (pikrotoxin, klórozott CH) 搥 görcs

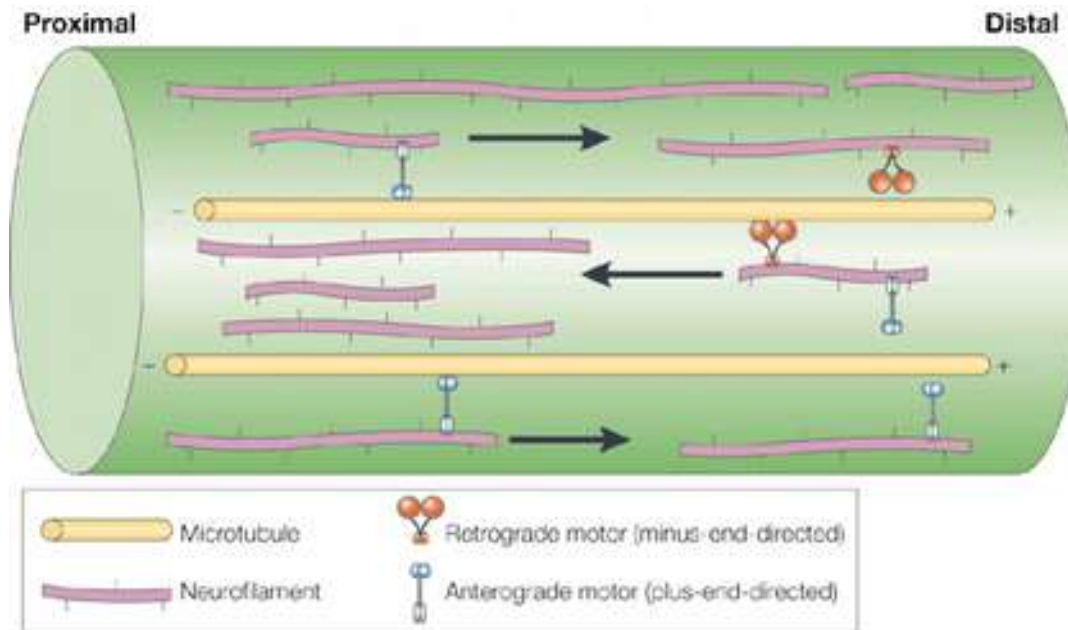
* Cl fokozott áramlás (avermektinek) 搥 petyhüdt bénulás

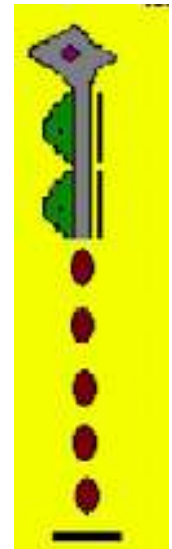
Neurotoxikus hatások

Axonkárosodást (neuropathia) kiváltó xenobiotikumok

- **axonális anterográd transzport károsodás** (akrilamid, szerves oldószerek, szén-diszulfid, ETO, hexán, Pb, triklóretilén, OP, triortokrezil foszfát, kolchicin) ⇒ *proximális axon degeneráció* (Al, dimetil-hexadion);
- disztális axonopathia* (etilalkohol, akrilamid, n-hexán, OP) → **izomerő ↓, bénulás**

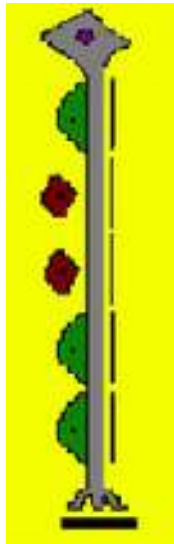

Axonopathia

Neurotoxikus hatások

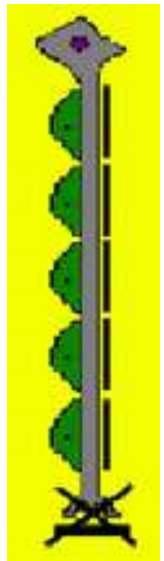
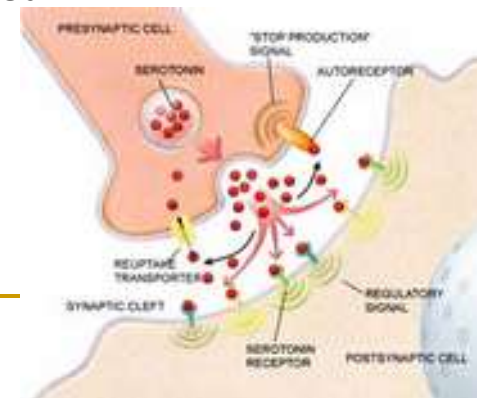

Myelin képződés zavart (myelinopathia) kiváltó xenobiotikumok

- primer myelin károsodás (myelinhüvely/-lamella vakuolizáció, oedema: **szerves ón vegyületek - trietil-ón**)
- szekunder kár. (myelint termelő gliasejtek károsodása: (**szerves As, Pb, hexaklorofen, idült CO**) ⇒ **szekunder demyelinizáció** (szelvényes velőpusztulás a PIR-ben), **idegvezetési sebesség ↓**

Szinaptikus jelátvitel károsodást kiváltó xenobiotikumok

- NT kibocsátás gátlás (**metaldehid, sztrichnin**) vagy NT release fokozás (**avermectin, barbiturát**)
- NT-receptor kötés kompetitív gátlás (**kuráre**)
- NT-lebomlás gátlás (**OP, karbamátok**)
- NT hatás fokozás, utánpótlás (**muszkarin, nikotin**)

Neurotoxikus anyagok által okozott IR tünetek

- **Érzészavarok, motoros károsodás**
  - Ataxia (mozgáskoordinációs zavar)
    - Gyógyszerek: amfetamin, etanol, ketamin, litium-karbamát, ...
    - Toxikus anyagok: formaldehid, glikol, nehézfémeg (Bi, Ta), H₂S, OF
  - Tremor: Hg, piretrének
  - Fascikuláció: szerves foszforsav
  - Ideg vezetési sebesség ↓: Hg, Pb*, szerves foszforsav
  - Kóros reflexek: Hg, szerves foszforsav
- **Integratív (asszociatív) funkció károsodás**
  - Tanulás és memória zavar: Hg, Pb, n-hexan, CS₂
  - Pszichomotor aktivitás: Mn, Hg, Pb, CS₂
  - Szociális interakció: CS₂
  - Emóció, személyiségzavar: Pb, CS₂, Hg
  - (Alzheimer-pseudo) alvászavar: CS₂
  - Somnolentia, euphoria: szerves oldószerek, pszichotróp szerek

Foglalkozással összefüggő érzékszervi megbetegedések

Foglalkozási szembetegségek

■ Specifikus

- Bányász nystagmus (Anglia - szénbányászat)
  - valódi szemtekerezgés (szemészeti panaszokkal)
  - pszichológiai betegség nystagmus nélkül - tünetegyüttes: álmatlanság, depresszió, éjszakai vakság, fénykerülés
- Hegesztők elektroophthalmiája

■ Nem specifikus

- metil-alkohol okozta látóideg károsodás
- butil-, metil-, izopropil-alkohol által okozott szembetegségek
- sugárzások
- savak, lúgok
- nagy hőhatás
- zoonózisok, más fertőzések (toxoplasmosis), stb. által okozott szembetegségek

Foglalkozási eredetű mechanikai szemsérülések

- Direkt trauma → felszínes hámsérülés – szem roncsolódás/áthatoló sérülés
- Összes sérülés 25%-a munkahelyi baleset következménye
- Ffi dominancia, fiatal korosztály
- Ipari dolgozók > mezőgazdasági munkavállalók
- Sérültek 6%-a visel védőszemüveget
- Érintettek 60%-a megvakul
- Tünetek
  - homályos látás (pislogás után sem tisztul)
  - látótér veszteség (egyik szemén)
  - éles, szúró vagy mély lüktető fájdalom
  - kettős látás

Szemsérülést okozó fizikai kóroki tényezők

■ Nem ionizáló sugárzások

- UV-A, UV-B: <300 nm (hegesztők ívfénye, germicidlámpa))
→ cornea degeneratív változásai, ceratoconjunctivitis, elektroophthalmia; szemhéjoedema, duzzadt kötőhártya, keratitis punctata
- UV: > 750 nm elektromágneses tartomány – üvegfúvók, kohászok
→ cornea homály, szemhéj bőrén erythema, bullosus elváltozás, necrosis
- Látható sugárzás: 400-750 nm – mezőgazdasági munkások (fototrauma)
→ retina károsodások: chorioretinitis solaris, macula oedema (felszívódik és hegesen gyógyul, centrális scotómát okozva)
→ cornea homály, szemhéj bőrén

■ Ionizáló sugárzások (alfa, béta, gamma, Rtg)

- Szemhéj bőre érzékeny (hibás állása, hegesedés)
- Conjunctiva hegesedés
- Szempilla kihullás
- Cataracta

Érzékszervi megbetegedések - bőr

■ Bőrgyulladás

□ Irritáló ágensek

→ Hatás: gyulladás, erythema, oedema

→ Következmény: - reverzibilis
- ksz proliferáció (krónikus)
- védőréteg károsodása

□ Korrozív anyagok

→ Hatás: mélybe terjedő folyamatok, gyulladás, fekély, nekrózis

→ Következmény: - irreverzibilis
- koaguláció – pörk (savak)
- kollikváció (lúgok)
- érző idegvégződések bénítása (fenol)
- klórakne (olaj, kátrány, dioxinok)

Koagulációs nekrosis

Klórakne

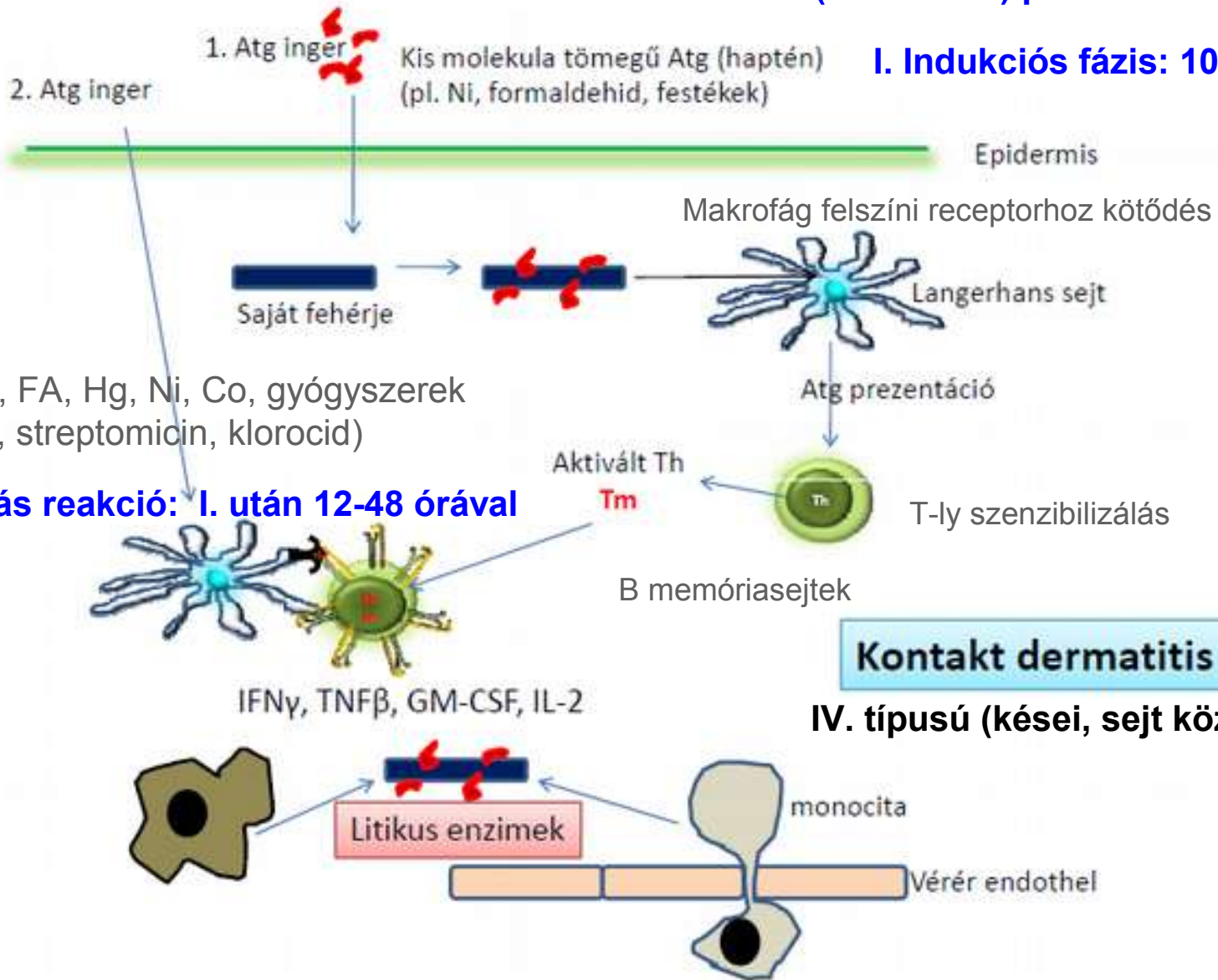
Immunológiai reakciók

Név	Idő	Ea/sejt	Mechanizmus	Formák
I. típusú Azonnali Anaphylaxia Allergia	1-2 perc	IgE (IgG)	FcεRI (hízósejt, bazofil) FcεRII (makrof., Limf., eos., tromboc.) Keresztkötés, degranuláció.	Lokalizált: Szénanátha, astma, ételallergia Szisztémás: szérumbetegség
II. típusú Ea közvetítette citotoxikus reakció	4-8 óra	IgM IgG	Sejtfelszíni atg + Ea Kpl és ADCC aktiválás	Haemolitikus anaemiák Transzfúziós, újszülött, autoimmun, gyógyszeres
III. típusú Immunkomplex Toxikus komplex Arthus	2-8 óra	IgG	Lerakódó IC Kpl aktiválás Szövetkárosodás, kemotaxis	Lokalizált Arthus reakció Generalizált Szérumbetegség Reumatoid arthritis Glomerulonefritisz SLE, stb
IV. típusú Kései típusú Sejt közvetítette	12-72 óra	Sejtek Th, makrof., Bazofil	Th1 Sejtes infiltráció	Jones-Mote Kontakt dermatitis Tuberkulin r. Granulómás

0. Refrakter (érzéketlen) periódus: évtizedek

I. Indukciós fázis: 10-21 nap

Terpentin, FA, Hg, Ni, Co, gyógyszerek
(penicillin, streptomycin, klorocid)

II. Allergiás reakció: I. után 12-48 órával

Toxikus hatóanyag (allergén, haptén) bőrrel érintkezve (bőrben saját fehérjéhez kapcsolódva) kontakt hiperszenzitivitást válthat ki az epidermisben → bőrpír, oedema, viszketés

Érzékszervi megbetegedések - bőr

■ Allergiás kontakt dermatitis

MECHANIZMUS - IMMUNREAKCIÓ

◻ indukciós fázis

◻ vegyi anyag (haptén) + fehérje-kötődés ◻ receptor

◻ T-limfocita érzékenyítés

◻ memória sejtek kialakulása

◻ ellenanyag-képződés (10-21 nap)

◻ allergiás reakció (+ 12-48 h)

◻ bőrpír, ödéma, csalánkiütés, viszketés, szőrhullás

◻ refrakter periódus

◻ expozíció ✓ ◻ allergiás reakció Ø

■ Fotoszenzibilizáció

◻ Vegyi anyagok + UV sugárzás → kóros fényérzékenység

~ típusai

◻ **Fototoxikus** (immun Ø)

◻ **Fotoallergizáló hatás**

◻ vegyi anyag (haptén) + fény → fotoallergia (immunreakció)

Érzékszervi megbetegedések - bőr

Fotoszenzibilizáció típusai kialakulás szerint

- **Primer** (anya/metabolit) (fluoreszkáló anyag, növény: orbáncfű) → BŐR
- **Szekunder** (májfunkciós zavar) (klorofill – filloeritrin, porfirin – Pb, tallium) → BŐR, MÁJ, stb.

fotoaktív metabolitok → elimináció lassul

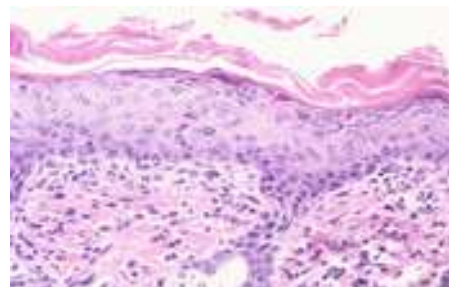
→ BŐR + fény → fototoxikus reakció

■ Egyéb

Hhyperkeratózis, parakeratózis

- A-vitamin ↓ (klórozott naftalinok)
- Hámsejt anyagcsere zavara (As)

Haj, szőr károsodás/hullás

- Fehérje anyagcsere zavar
  - Se – S, + ↓ A-vit szöveti koncentráció
  - SH-csoport bénítók (As, Hg)
- Általános anyagcsere zavar (krónikus: Pb, dioxin)